

Afetler İçin Erken Toparlanma Rehberi

M. Buğra Çeker, Su Ceren Keskin Sındır, Murat Eğilmez, Dilara Şahin, M. Oğuz Türkmen, E. Didem Evcı Kiraz

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Erken toparlanma, acil bir durumdan sonra ortaya çıkan sorunların çözümünü içeren bir yaklaşımdır. Gelişmiş koordinasyon yoluyla, dayanıklılığı güçlendirme, afet bölgesinin yeniden inşasını sağlama, sürdürülebilir politikalar ile bölgedeki insanların bağımlılıktan kalkınmaya doğru ilerlemesini sağlayan bir eylemler dizisidir. Erken toparlanma, iyileşme bir aşama değildir. Aksine krizin ilk gününden itibaren sektörler arası işbirliği ile gerek şimdiki zamanda, gerek ise gelecek zamanda ortaya çıkabilecek krizlerin etkisini ve risklerini azaltmayı hedefler(1). İnsani yardım ortaklarından oluşan Inter-Agency Standing Committee (IASC), 2006 yılında ön iyileştirmenin insani yardım kuruluşlarının bir sorumluluğu olduğunu belirtmiş ve etkilenen toplumun yönetişimini, barınma ve geçim kaynaklarının oluşturulmasını, çevre ve sosyal boyutlarını kapsadığına dikkat çekmiştir(2). Erken toparlanma aşaması; bölgeye gelen insani yardımlar üzerine dayandırılmış, toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu girişimleri destekleyen ve uzun dönem iyileştirme sürecine temel oluşturan bir dönemdir(3).

Kahramanmaraş- Gaziantep depremi sonrası bölgede gerçekleştirilmesi gereken erken toparlanma müdahaleleri ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından tartışılmakta ve planlanmaktadır. Bu rehber, Kahramanmaraş-Gaziantep depreminden alınan derslerle, bundan sonra görülebilecek geniş alanları etkileyen afetlerde erken toparlanma süreçleri için hazırlanmıştır. Her bir doğa kaynaklı afet ve iklim değişikliğinin etkilerinin doğurabileceği geleceğin acillerine ait gelişmeler Tablo 1'deki müdahale modellerinin değişmesine veya gelişmesine neden olabilecektir.

Afetler İçin Erken Toparlanma Rehberi

Strateji 1 Afet bölgesinde Sağlık Hizmetlerinin Korunması ve Geliştirilmesi	Amaç 1.1	Afetten etkilenen toplumun mümkün olan en kısa sürede acil sağlık hizmetinden faydalanması.
	Hedef 1.1.1	Afet bölgesinde acil sağlık hizmetine ihtiyaç duyan tüm bireylerin zamanında ve yeterli acil sağlık hizmetine ulaşımının sağlanması
	Faaliyetler	Bölgedeki acil sağlık hizmeti ihtiyacını karşılayacak şekilde sahra hastaneleri planlamak ve kurmak 112 , Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi (UMKE) birimlerinin koordinasyonunun yapılması ve sahada efektif kullanılması Yaralıların uygun acil sağlık hizmetine en hızlı şekilde ulaşabilmesi için sevk zincirinin düzenlenmesi ve belirlenen sevk merkezlerinin hazırlığının yapılması Yaralılara ait nüfus ve sağlık kayıtlarının düzenli ve eksiksiz tutulması
	Amaç 1.2	Afetten etkilenen toplumun olası bulaşıcı hastalık risklerinden korunması
	Hedef 1.2.1	Afetten etkilenen toplumu bulaşıcı hastalık risklerinden korumak için gereken önlemlerin alınması

	Faaliyetler	Afetten etkilenen toplumun başta tetanoz olmak üzere diğer aşı çalışmalarının yürütülmesi
		Geçici barınma alanlarındaki toplumun rutin sağlık kontrolü (semptom takibi ve bildirim)
		Bölgede insani tüketime uygun su temini yapılması
		Bulaşıcı hastalık vektörlerinin tespiti ve bu vektörler için gerekli önlemlerin alınması
		El yıkama ve diğer hijyen önlemleri için kişilerin bilgilendirilmesi
		Toplu ve kalabalık yaşanmak zorunda olunan yerlerde maske kullanımı
Amaç 1.3	Afetten etkilenen toplumun sağlığının korunması için koruyucu sağlık hizmetlerinin bölgede aktif duruma getirilmesi	
Hedef 1.3.1	Anne ve Yenidoğan ölümlülüğünün artmaması için gebelere yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin devamlılığının sağlanması	
	Faaliyetler	Afet bölgesindeki gebelerin tespit edilmesi
		Gebe izlem protokollerinin devamlılığının sağlanması
		Riskli gebelik olarak sayılan 19 yaş altı, 35 yaş üstü, kronik hastalığı olan gebelerin tespitlerinin yapılması
		Bölgedeki gebeler için misafir anne uygulamasının aktif kullanılması
		Gebelerde yeterli beslenmenin desteklenmesi
Hedef 1.3.2	Çocuklara yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin devamlılığının sağlanması	
	Faaliyetler	Afet bölgesindeki çocukların mevcut durumunun tespit edilmesi
		Sağlık Bakanlığının bebek, çocuk ve gebe izlem protokollerinin devamlılığının sağlanması
		Bağışıklama durumunu tespitinin yapılması ve bağışıklama programının devam ettirilmesi
		İçilebilir suya, uygun besine ve doğru hijyen koşullarına erişimlerinin sağlanması
		Çocuk sağlığı açısından bakım verenlere düzenli eğitimlerin verilmesi
		Bulaşıcı hastalıklar ve ishalleri hastalıklar açısından düzenli tarama ve kontrollerin sağlanması
		Çocuklara yönelik travma sonrası psikolojik destek birimlerinin planlanması
Hedef 1.3.3	Bağışıklama hizmetlerinin kesintisiz devam ettirilmesi	
	Faaliyetler	Bakanlığın belirlediği rutin aşı programına devam edilmesi
		Yenidoğan tetanosunun gelişmemesi için 15-49 yaşları arasındaki tüm kadınlar rutin doğum öncesi bakımın bir parçası olarak tetanosa karşı aşılanması
		Mevsimsel grip aşısı yaptırmamış gebelere ve 65 yaş üstüne ve grip için yatkınlığı olanlara 1 doz grip aşısı yapılması
		Geçici barınma alanlarında bulunan 9. -11. aydaki bebeklere ilave 1 doz kızamık aşısı yapılması

			Afet bölgesinde çalışan son 5 yılda rapel dozu olmayan tüm personel ve gönüllülere tetanoz aşılması yapılması
			Yenidoğan tetanosunun gelişmemesi için 15-49 yaşları arasındaki tüm kadınlar rutin doğum öncesi bakımın bir parçası olarak tetanosa karşı aşılması
Hedef 1.3.4	Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için depremzedelerin toplu barındığı bölgelerde sendromik sürveyans hizmetlerinin yürütülmesi		
	Faaliyetler	Görevlendirilmiş personel ile belirli aralıklarla afetzedelerde ateş sendromik sürveyanslarının toplanması	
		Görevlendirilmiş personel ile belirli aralıklarla afetzedelerde döküntü sendromik sürveyanslarının toplanması	
		Görevlendirilmiş personel ile belirli aralıklarla afetzedelerde sarılık sendromik sürveyanslarının toplanması	
		Görevlendirilmiş personel ile belirli aralıklarla afetzedelerde ishal sendromik sürveyanslarının toplanması	
Hedef 1.3.5	15-49 yaş kadın izlem protokollerinin sürdürülmesi ve üreme sağlığı hizmetlerinin sağlanması		
	Faaliyetler	Afet bölgelerindeki tüm kadınların kadın pedi ve diğer hijyen ürünlerine ücretsiz erişiminin sağlanması	
		Cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi için kondom ve diğer üreme sağlığı ürünlerine ücretsiz ulaşımın sağlanması	
		Afet bölgesindeki kadınların kullanımına yönelik kadınlara özel sağlık hizmet çadırlarının kurulması	
		15-49 yaş kadınlarda erken dönem gebelik tespiti yapılması	
		Anne ve bebek sağlığının korunması için önerilen iki gebelik arası en az 2 yıllık sürenin sağlanabilmesi için korunma yöntemlerine ulaşımın sağlanması	
		İstenmeyen gebelikler için sağlık hizmetlerinin sunulması	
Hedef 1.3.6	Afetten etkilenen toplumdaki göçmen sağlığının korunması amacıyla yapılmakta olan hizmetlerin yeniden devreye alınması		
	Faaliyetler	Afet bölgesindeki göçmenlerin tespiti	
		Göçmen sağlığı merkezlerinin işlev görebilirliğinin tespiti	
		Göçmen sağlığına yönelik hizmetlerin aksamadan devamının sağlanması	
Hedef 1.3.7	Asgari Sağlık Hizmet Paketi (MISP) kriterlerine göre afetlerde minimum üreme sağlığı hizmetlerinin sağlanması (4)		
	Faaliyetler	HIV bulaşını önlemeye yönelik güvenli kan nakli uygulamaları gerçekleştirmek	
		HIV bulaşını önlemeye yönelik kondom kullanımını teşvik etmek	

			Kadın ve erkekler için hijyen malzemelerinin temini Acil obstetri ve yenidoğan bakım hizmetlerinin eksiksiz yürütülmesi
	Amaç 1.4	Deprem öncesinde düzenli sağlık hizmetine ihtiyaç duyan bireylerin sağlığının korunması	
	Hedef 1.4.1	Kronik hastalık tanısı olan bireylerin sağlığının korunması	
		Faaliyetler	Düzenli ilaç kullanan bireylerin ilaçlarının temin edilmesi Diyaliz merkezine ihtiyaç duyan bireylerin uygun sağlık merkezlerine sevkinin yapılması Tıbbi cihaz kullanması gereken bireyler için cihaz temin edilmesi veya uygun sağlık merkezlerine sevkinin sağlanması Kronik hastalık tanılı yetişkin ve çocukların sağlık kontrollerinin devamlılığının sağlanması
	Hedef 1.4.2	Yeti yitimi olan bireylerin sağlık ihtiyaçlarının karşılanması	
		Faaliyetler	Bölgede yeti yitimi bulunan, özel sağlık gereksinimleri olabilecek bireylerin saptanması Yeti yitimine sahip bireylerin ihtiyaç duyduğu yardımcı tıbbi cihaz gereksinimlerinin karşılanması Yeti yitimine sahip bireylerin sağlık hizmetine ulaşımında kısıtlılık yaşamaması için gerekli ulaşım desteğinin sağlanması
Strateji 2 Afet Bölgesinde Oluşan Barınma İhtiyacının Giderilmesi	Amaç 2.1	Afetten etkilenen ve konutları hasar gören kişiler için geçici barınma alanlarının sağlanması	
	Hedef 2.1.1	Geçici barınma alanlarının oluşturulması için gerekli koordinasyonun ve fonun sağlanması	
		Faaliyetler	Yerel yönetimlerle koordine bir şekilde bölgede uygun çadır kentlerin ve konteyner kentlerin oluşturulması Konaklama alanları arasında uygun boşluk bırakılması (5) Konaklama yerlerinde uzmanların görüşlerine uygun ortak kullanım alanları oluşturulması Barınma alanlarında her 25 kişiye 1 tuvalet kabini kurulması (5) Kadınların ve erkeklerin tuvalet kabinleri arasında güvenlik ve mahremiyeti sağlayacak mesafe bırakılması, kadın tuvalet alanlarının 24 saat iyi şekilde aydınlatılmasının sağlanması Barınma alanlarında her 50 kişiye 1 duş ve çamaşır alanı oluşturulması (5) Barınma alanlarında yeterli sayıda çöp konteyniri bulundurulması ve günlük atık toplanmasının sağlanması
	Amaç 2.2	Afetten etkilenen bölgedeki bina hasar tespitlerinin yapılması	
	Hedef 2.2.1	Afetten etkilenen bölgedeki ilgili kurumlarca binalardaki hasar tespitlerinin yapılması, hasarlı binalarla ilgili gerekli prosedürlerin	

		işleme koyulması, hasarsız binaların barınma için kullanımına izin verilmesi
	Faaliyetler	Hasarlı binaların tespiti
		Hasarlı binalara girişin uygun olmadığına dair toplumun bilinçlendirilmesi
		Hasarlı binaların yakınına profesyonel olmayan kişilerin yaklaşmasının engellenmesi
		Binaları hasar alan kişiler için gerekli kayıtların yapılıp ilgili kurumlara bildirilmesi
		Hasarlı binaların kontrollü şekilde yıkımı ve hafriyatın kaldırılması
		Hasarlı binalardan kaynaklanabilecek Asbest vb. kirleticilere maruziyeti için gerekli tedbirlerin alınması
		Hasarsız olduğu tespit edilen binalarda bina sakinlerinin binanın güvenli olduğuna dair bilgilendirilmesi
Strateji 3 Afet alanında bulunan kişilerin güvenliğinin sağlanması	Amaç 3.1	Afetten etkilenen toplumdaki çocukların güvenliğinin sağlanması
	Hedef 3.1.1	Afetten etkilenen toplumdaki çocukların güvenliğinin sağlanması için ilgili kuruluşlarca acil olarak eyleme geçilmesi
	Faaliyetler	Sosyal hizmetler ve bölgenin kolluk kuvvetleriyle koordineli bir şekilde kayıp çocukların kayıtlarının tutulması ve güvenliğinin sağlanması
		Hastanelere getirilen çocuklar için sosyal hizmetler birimleriyle iletişime geçilmesi, çocukların kaçırılmasının önüne geçilmesi,
		Kayıp çocukların devletin belirlemiş olduğu yerlere yerleştirilmesi ve kurumlarca korunması
	Amaç 3.2	Afetten etkilenen toplumdaki bireylerin can ve mal güvenliğinin sağlanması
	Hedef 3.2.1	Afetten etkilenen toplumdaki bireylerin can ve mal güvenliğinin sağlanması için bölgede yeterli kolluk kuvvet hizmetlerinin sağlanması
	Faaliyetler	Afet bölgesinde yağma olaylarının engellenmesi için kolluk kuvvetlerinin stratejik planlanmasının yapılması
		Çadır bölgelerinde akşamları yeterli aydınlatmanın sağlanması
		Kentin tüm bölgelerinde kolluk kuvveti tarafından devriye hizmetlerinin yapılması
Hedef 3.2.2	Deprem bölgesindeki olası yangınlara karşı önlem alınması	
Faaliyetler	Sanayi ve enerji tesislerinde yangın, patlama, kimyasal, sızma, akaryakıt veya petrol sızıntısı ve gaz kaçakları gibi ikincil afetlere karşı hazırlık.	
	Çadırkentlerde yangın önlemleri kapsamında çadır aralıklarının uygun şekilde bırakılması	
	Konteyner kent ve çadır kentlerde yangın söndürme tüplerinin bulunması.	
	Konteyner kent ve çadır kentlerde yaşayan depremedelerin yangına karşı ve yangın nedeniyle oluşabilecek zehirlenmeler hakkında bilgilendirilmesi	

Strateji 4 Afet bölgesinde sosyal hayatın yeniden inşası	Amaç 4.1	Afet bölgesinde sosyal hayatın yeniden başlatılması için gruplara yönelik planlamaların hayata geçirilmesi	
	Hedef 4.1.1	Afet bölgesinde yaşayanların çalışma hayatının yeniden başlatılması	
		Faaliyetler	Geçici barınma alanlarında yaşayan gönüllü afetzedelerin, barınma bölgesinde destek hizmetlerine dahil edilmesi
			Bölgedeki insanların meslek envanterlerinin çıkarılması ve mesleklerine uygun hizmetleri verebilecekleri imkanların oluşturulması
	Bölgede çalışmak isteyen afetzedeler için iş bulma programlarının oluşturulması		
	Hedef 4.1.2	Kadınlar ve 65 yaş üstü bireyler için sosyal tesislerin oluşturulması	
		Faaliyetler	Çocuklu kadınların kullanımı için çocuk oyun alanlarının oluşturulması
			Kadın dayanışma çadırlarının oluşturulması
	65 yaş üstü bireylerin toplumdaki sosyal rollerinin artırılmasına yönelik koşulların oluşturulması (IBASHO)		
	Hedef 4.1.3	Afet sonrasında etkilenen bireylerin, normal yaşantılarına geçiş sürecini hızlandırmaya yönelik psikososyal müdahalelerin aktif hale getirilmesi	
Faaliyetler		Toplumsal Travmalar ve Afette Psikososyal Destek Faaliyetleri kapsamında halka yönelik “Travma ile başetme yöntemleri, psikolojik ilk yardım” vb. konularda farkındalık eğitimleri yapılması	
		Afetler, bireysel veya kitlesel travmaların ruhsal sonuçları konusunda eğitim almış meslek elemanlarının bölgede görevlendirilmesi	
		Sağlık çalışanlarının ve yardım gönüllülerinin sekonder travmatizasyonun önlenmesine yönelik çalışana destek eğitim programı yapılması	
Strateji 5 Eğitim ve Planlama Hizmetlerinin Sağlanması	Amaç 5.1	Afetten sonra eğitimin devamının sağlanması ve afet öncesi dönemde uygulanan afet yönetimi, risk azaltımı konusunda eğitimlerin verilmesi	
	Hedef 5.1.1	Afet bölgesinde örgün eğitimin yeniden başlatılması	
		Faaliyetler	Barınma alanlarında yaşayan çocuk sayısının tespitinin yapılması
			Örgün eğitimin devamı için gerekli çadır alanlarının oluşturulması
			Deprem bölgesindeki okulların hasar tespit çalışmalarının tamamlanıp, hasarsız binaların eğitim için açılması
			Öğrenciler için kütüphane ve çalışma ortamlarının oluşturulması
			Örgün eğitimin devamı için gerekli personel sayısının tespiti ve personel görevlendirmesi
Hedef 5.1.2	Afetten etkilenen toplumun afet, arama kurtarma, barınma gibi konularda eğitim almasının sağlanması		

		Faaliyetler	Barınma alanlarında görev almak isteyen bireylerin gerekli konularda eğitiminin sağlanması Hijyen, su ve sanitasyon konularında halk eğitim faaliyetlerinin aktif hale getirilmesi
	Hedef 5.1.3		Bölge rehabilitasyonunun en iyi şekilde yapılabilmesi için afet bölgelerinde kritik role sahip kamu ve belediye çalışanlarının afet, afet sonrası ve bölgenin iyileştirmesi konularında eğitilmesi
		Faaliyetler	Yerel yönetimlerin afet sırasında yaşanan aksaklıkların, hatalı uygulamaların bir sonraki afette tekrar yaşanmaması için eğitilmesi ve yeni planların oluşturulması
	Hedef 5.1.4		Depreme karşı sağlam yapıların oluşturulması için sektör içi eğitim ve denetim hizmetlerinin oluşturulması
		Faaliyetler	Mühendis ve müteahhitler için sektör için eğitimlerin verilmesi İnşaat sektöründe çalışan müteahhitler için sertifikasyon zorunluluğu getirilmesi Meslek odalarına yeniden denetim yetkisinin verilmesi
Strateji 6 Ulaşım ve Altyapı Hizmetlerinin Sağlanması, Şehrin Restorasyonu	Amaç 6.1	Afet bölgesindeki enkaz kaldırma çalışmalarının yapılması	
	Hedef 6.1.1.	Afet bölgesindeki tüm hasarlı binaların yıkılıp, tüm enkazın kaldırılması	
		Faaliyetler	Arama kurtarma çalışmaları tamamlanan yapılarda enkaz kaldırma işlemlerinin yürütülmesi Enkaz kaldırmada çevre sağlığı, insan sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması, afete özel önlem geliştirilmesi Enkaz döküm alanları oluşturulması Bölgede toplanması gereken moloz miktarı hesaplanarak gerekli iş makinası sayısı ve işin tamamlanma süresinin hesaplanması Enkaz kaldırma işlemlerinin yapılması için gerekli iş makinası ve araç ihtiyacının planlanması Yıkılması gerektiği tespit edilen binaların yıkım ve enkaz kaldırma işlemlerinin yürütülmesi
	Amaç 6.2	Deprem bölgesinde sosyal yaşamın başlamasına katkı sağlayacak uzun dönem barınma alanlarının oluşturulması	
	Hedef 6.2.1	Depremden etkilenen tüm bireylerin uzun süre barınma sağlayabileceği koşullarda ücretsiz barınma alanlarının oluşturulması	
		Faaliyetler	Uzun dönem barınma alanlarına ihtiyaç duyacak afetten etkilenen birey sayısının saptanması Uzun dönem barınma alanlarının oluşturulacağı kentsel alanların bilirkişilerden görüş alınarak saptanması Belirlenen alanlarda elektrik,su ve ısınma için altyapının oluşturulması Barınma alanlarına yerleşen tüm bireylerin kayıt altına alınması

	Amaç 6.3	Afet bölgesinde kesintisiz iletişim ve haberleşme hizmeti sunmak	
	Hedef 6.3.1	Tüm vatandaşların anayasada yer alan haberleşme haklarının korunması	
	Faaliyetler	Deprem bölgesi ile ilgili doğru bilgilerin kesintisiz olarak tüm vatandaşlar ile paylaşılması	
		Afetten etkilenen yakını olan herkesin, yakını ile iletişim kurmasının sağlanması, yakını ile ilgili bilgilere ulaşabilmesi	
		Tutuklu vatandaşların afetten etkilenen yakınları ile iletişim kurmasının sağlanması, yakını ile ilgili bilgilere ulaşabilmesinin sağlanması	
		Bölgede basın özgürlüğünü zedeleyecek tutum ve davranışların önüne geçilmesi	
	Amaç 6.4	Enerji altyapısının restore edilmesi	
	Hedef 6.4.1	Deprem bölgesinde elektrik ve doğalgaz hatlarının tümünün yeniden faaliyete geçirilmesi	
	Faaliyetler	Depremden zarar görmüş elektrik ve doğalgaz hatlarının tespitinin yapılması ve restore edilmesi	
		Hastane gibi kritik önemi olan binaların elektrik, doğalgaz hatlarının hızla devreye sokulması	
Strateji 7 Çevre Hizmetlerinin Düzenlenmesi	Amaç 7.1	Afet bölgesindeki toplumun sağlığının devamı için çevre hizmetlerini düzenlemesi	
	Hedef 7.1.1	Çevre hizmetleri ile ilgili risk oluşturabilecek tüm unsurların tespiti ve önlemlerin alınması	
	Faaliyetler	Bölgedeki su arıtma, sıvı ve katı atık bertaraf tesislerinin kapasite açısından değerlendirilmesi, bölgedeki atıkların uygun şekilde uzaklaştırılması; su kaynağı sağlanması için çevre illerle planlamaların yapılması	
		Bölgedeki tuvalet, banyo tesislerinin kapasite açısından değerlendirilmesi, uygun koşullarda inşası için gerekli planlamaların yapılması	
		Eski binalardan ortaya çıkabilecek asbest vb. kirleticilerle etkilenime yönelik kapalı ve açık ortam (yıkım, enkaz kaldırma, hasarlı bölge, enkaz boşaltım alanları vb.) ölçümlerin yapılması	
		Olası ortaya çıkabilecek bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için vektör ve zoonoz kontrolü sağlanması	
		Defin işlemleri için uygun bir alanın belirlenmesi ve gerekli malzemelerin temini	
		Bölgede insan sağlığına zararlı maddeler üreten fabrikaların deprem hasar tespitlerinin yapılması, çevre kirliliği açısından risk analizlerinin yapılması	
	Hedef 7.1.2	Deprem bölgelerindeki su kaynaklarının korunması ve iyileştirilmesi	
	Faaliyetler	Enkazlardan kaldırılan molozların su kaynaklarını kirlilemeyecek şekilde taşınması	

			Sıvı ve katı atıkların su kirliliğine sebep olmaması için önlemlerin alınması
Strateji 8 Su ve Sanitasyon Hizmetlerinin Düzenlenmesi	Amaç 8.1	Afet bölgesinde su ve sanitasyon hizmetlerinin düzenlenmesi	
	Hedef 8.1.1	Faaliyetler	Temiz içme suyu, şişe suyu,kaynatılmış su ve işlemden geçirilmiş suların düzenli temininin sağlanması
			Şebeke eğer kullanılamayacaksa yeni su kaynakları bulunması ve devreye alınması
			Afet sırasında yararlanılacak su kaynakları, bunların kurulacak geçici barınma alanlarına bağlantısının nasıl kurulacağını belirlenmesi
			Su kaynaktan alınmadan önce kalitesinin değerlendirilmesi
			Su kirliliğe ise filtrasyon, kaynatma ve klorlama vb işlemlerden geçirilmesi
			Su şebekesinin kontamine olduğu düşünülüyorsa dezenfeksiyon planlanması
			Su depolarından veya şebekeden belli aralarla numuneler alarak, serbest klor ölçümü ve bakteriyolojik incelemeler yapılması
			Bölgede yada en yakın bölgelerde laboratuvarların aktive edilmesi ve incelemelere başlanması
			Bölgede yaşayanların mevcut su kaynaklarının bireysel imkanlarla dezenfeksiyonu, ileri dezenfeksiyon, paketlenmiş sulara erişim, gıda ve kişisel hijyen sağlama imkanları vb. konularında bilgilendirilmesi, eğitilmesi ve destek olunması
Strateji 9 Gıda, Tarım ve Üretim ile İlgili Hizmetlerinin Düzenlenmesi			Amaç 9.1
	Hedef 9.1.1	Faaliyetler	Gıda temini ve güvenliğinin sağlanması, tarımsal kapasitenin yeniden inşası, gıda üretiminin rehabilitasyonu
			Gıda temizliğinin kontrolü sağlanması
			Yardımlarla gelen gıdaların tüketime uygunluğu kontrol edilmesi
			Gıda ve beslenme durum tespiti yapılmalı ve herkesin temiz, güvenilir gıdaya erişimi sağlanması
			Gıda güvenliği sağlanmalı ve tedarik zincirleri yeniden kurulması
			Afet bölgesinin tarım üretim durumu ve hasar tespiti yapılması
			Afet bölgesinde tarım arazilerinin rehabilitasyonu ve yedek-kullanılmayan arazilerin üretime açılması planlanması
Yapılan analizlerde bölgede eksikliği hissedilecek olan sebze-meyve, bahçe ürünleri, tahıl vb alanlarda üretim kapasitesinin artırılması planlanması			

			İstihdam kaybı yaşayan afetzedelerin bu alanlarda kullanımı sağlanması
			Kaybedilen hayvan miktarı saptanmalı, afetzedelerle işbirliğiyle bu kapasitenin yerine konması sağlanması
Strateji 10 Kırılğan Gruplar ile İlgili Faaliyetler	Amaç 10.1	Afetten etkilenen toplumdaki kırılğan grupların temel ihtiyaçlarının sağlanması	
	Hedef 10.1.1	Barınma, sağlık, güvenlik, temiz su ve temiz gıdaya erişim, temel ilaçlara ulaşım, kendilerinden sorumlu bireylere ulaşım	
	Faaliyetler	Afetten etkilenen bölgelerde yer alan kırılğan grupların demografik verilerinin saptanması	
		Engelli bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması	
		Engelli bireylerden sorumlu bireylere temel ihtiyaçlara erişim konusunda yardımcı olacak yetkilerle kolayca iletişim kurabilecekleri bir ağ oluşturulması	
		Yaşlı sağlığı ile ilgili hizmetlerin planlanması ve uygulanması	
		Yaşlılardan sorumlu bireylere temel ihtiyaçlara erişim konusunda yardımcı olacak yetkilerle kolayca iletişim kurabilecekleri bir ağ oluşturulması	
		Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması	
		Afetten etkilenen göç ile gelen bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve dil bariyerinin kaldırılması için tercümanlık hizmetlerinin sağlanması	
Gebeler ve çocuklar ile ilgili temel sağlık hizmetlerinin yürütülmesi			

Kaynaklar

1. UNDP. Global Cluster for Early Recovery (GCER) [Internet]. 2023 [cited 2023 Mar 2]. Available from: <https://www.undp.org/geneva/global-cluster-early-recovery-gcer>
2. Worldbank. Earthquake Damage in Türkiye Estimated to Exceed \$34 billion: World Bank Disaster Assessment Report [Internet]. 2023 [cited 2023 Mar 2]. Available from: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/02/27/earthquake-damage-in-turkiye-estimated-to-exceed-34-billion-world-bank-disaster-assessment-report>
3. Bailey S, Pavanello S, Elhawary S, Callaghan SO. Early recovery : an overview of policy debates and operational challenges. Conflict. 2009;(November).
4. Inter-Agency Working Group on Reproductive Health in Refugee Situations. Minimum initial service package (MISP) for reproductive health. 2010;2 p. Available from: [http://misp.rhrc.org/pdf/cheat sheet/MISP cheat sheet rev.04 2010.pdf](http://misp.rhrc.org/pdf/cheat%20sheet/MISP%20cheat%20sheet%20rev.04%202010.pdf)
5. Karababa AO, editor. Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Sağlık Çalışanının El Kitabı. TürkTabiplerBirliği. Ankara; 2002. 357 p.